

Egy konfliktus „lezárásának” margójára - Mi vezetett az M23 mozgalom bukásához?

Nagy Sándor ezredes¹

Bevezetés

Közép-Afrikában nem nyugszanak a fegyverek. Először a már több mint egy éve, a Kongói Demokratikus Köztársaság Ruandával és Ugandával határos területén kirobbant, az M23² névvel fémjelzett fegyveres konfliktus foglalkoztatta a közvéleményt. Ez előbbi még nem csillapodott, amikor a Közép-afrikai Köztársaságban a Seleka³ fegyveres harcot indított Francois Bozize⁴ elnök hatalma ellen, ami a korábbi rezsim megdöntéséhez és kegyetlen vérengzéshez vezetett.

Azonban míg ez utóbbi inkább tekinthető az országban kirobbant belharcként, addig a kongói konfliktusban két szomszédos ország – Ruanda és Uganda – is érintve volt, mint a rebellis M23 támogatója.

Előzmények

Az elmúlt időszak egyik legfontosabb eseménye és a legsúlyosabb humanitárius katasztrófát okozó fegyveres konfliktus már több mint egy éve, hogy kirobbant. 2012. március 23-a volt a nap mikor is- igaz nem spontán, hanem már hosszú ideje folyt, szigorúan titkolt előkészítés után- a Bosco Ntagandához⁵ hű volt

¹ Az eredeti tanulmány megjelent a KNBSZ Szakmai Szemle 2014/2. számában, a konferencia témájához illeszkedve azonban jelen kiadványban is közlésre kerül.

² M23 : Kongói tuszik és a velük szimpatizáló kormányellenes erőkből létrejött rebellis mozgalom. Március 23 nevet a 2009. március 23-án aláírt „Gomai egyezmény” után vették fel, ami lezárta a CNDP és a kongói kormány közötti fegyveres konfliktust.

³ Seleka: A Középfrikai köztársaságban működő illegális fegyveres csoport.

⁴ Francois Bozize: A Középfrikai köztársaság volt elnöke.

⁵ Bosco Ntaganda: Volt CNDP vezető, majd a 2009-es „Gomai Egyezmény” után a kongói hadsereg tábornoka, az M23 mozgalom elindítója. A Nemzetközi Bíróság körözötti listáján van.

CNDP⁶ fegyveresek, ekkor még a kongói hadsereg (FARDC⁷) katonái, Dél- és Észak-Kivuban parancsnokaik vezetésével szervezeten dezertáltak. Ezek a kongói tuszik⁸ a 2009-es a CNDP és a kongói kormány között megkötött „Gomai egyezmény⁹” eredményeként kerültek integrálásra a kormányhadseregbe (rendőrségbe), de igazán sosem váltak az ország védelmezőivé.

Dél-Kivuban a kormányhoz lojális katonai vezetők (Pacifique Masunzu dandártábornok¹⁰ és Delphin Kahimbi ezredes¹¹) még időben tettek lépéseket a tömeges dezertálás megakadályozására és fogatták el az egységeiket elhagyó parancsnok és katonák nagy részét. A gyors reakció eredményeként csak néhány százan tudtak kapcsolódni a kormányellenes mozgalomhoz. Hozzávetőlegesen 340 fő megelégedve a folyamatos üldözést, önként feladta magát és került először a Luberizi¹² katonai táborba, majd onnan hihetetlen gyorsasággal áthelyezésre az ország középső és nyugati területén levő katonai körzetekbe. Dél-Kivuban ugyan viszonylagos nyugalom lett, de a bizalmatlanság megmérgezte a bajtársi és emberi kapcsolatokat a hadseregen belül. A lakosságon pedig a félelem lett úrrá, mivel az előző évtizedek háborúi mély nyomokat hagytak az emlékezetben.

Észak-Kivuban az déli tartományhoz viszonyítva a biztonsági helyzet nagyon gyorsan eszkalálódott és az M23 a tartomány keleti, Ugandával és Ruandával határos területeinek jelentős részét ellenőrzése alá vonta, majd elfoglalta Gomai is, a tartomány székhelyét. Kongóban a történelem rendre ismétli önmagát, hi-

⁶ CNDP: (Congré National pour la Défense de Peuple) Kongói tuszik fegyveres mozgalma a kongói kormány ellen 2007-2009 között.

⁷ FARDC: (Forces Armées de la République Démocratique du Congo) A kongói kormányhadsereg.

⁸ Tuszi: Kongóban, annak főként a keleti tartományaiban élő kisebbségi népcsoport. Szoros kapcsolatot tartanak fenn a ruandai és burundi hasonló nemzetiségekkel. E népcsoport a ruandai népiirtás kapcsán lett ismert.

⁹ Gomai egyezmény (Traité de Goma): A CNDP és a kongói kormány által aláírt egyezmény a 2007-2009 között húzódó fegyveres konfliktus lezárására.

¹⁰ Pacifique MASUNZU tábornok: a Dél-Kivu tartományban levő 10. Katonai Körzet parancsnoka. A cikk szerzője négy éven keresztül volt a tábornok közvetlen tanácsadója 2008 és 2013 között.

¹¹ Delphin KAHIMBI ezredes: A hutu FDLR ellen indított katonai offenzíva parancsnoka Dél-Kivuban.

¹² Luberizi: Katonai kiképző tábor Dél-Kivu tartomány déli részén fekvő ugyancsak a Luberizi településen. Korábban az ENSZ pakisztáni katonai erői által folyt itt néhány hónap időtartamban a korábbi dandároknak összekovácsolási kiképzés.

szén néhány évvel korábban a Laurent Nkunda¹³ tábornok által vezetett CNDP kísértetiesen hasonló helyzetet teremtett. A kongói hadsereg erői akkor és most is fejvesztve menekültek a rebellis erők elől és hagytak hátra jelentős anyagi- és lőszerkészleteket.

A kongói hadsereg gyors vereségsorozata az elnököt és a katonai felső vezetést drasztikus döntések meghozatalára kényszerítette. A csapatok vezetését csak személycserék árán lehetett stabilizálni, felhozni a mélypontra levő morális állapotot, egyáltalán olyan állapotba hozni a térségben levő és az oda átcsoportosított katonai erőket, hogy fel tudják venni a harcot az M23 Uganda és főként Ruanda által támogatott erőivel szemben.

Az ENSZ erők is jelentős támogatást nyújtottak a FARDC-nek, de a végső fordulatot az Addis-Abeba¹⁴-i döntés eredményeként, a három Afrikai Unió tagország (Dél-Afrika, Tanzánia és Malawi) által felajánlott katonai erőkből létrehozott Intervenciós dandár megalakítása és tevőleges harctevékenysége hozott a kongói hadsereg oldalán. Emellett azonban a nemzetközi politikai is rendkívül aktív szerepet játszott az egyre súlyosbodó helyzet megoldásában.

1. sz. térkép: Észak- és Dél-Kivu tartomány a szomszédos országokkal
Forrás: www.relief.int, Letöltés ideje: 2014. 02.01

¹³ Laurent NKUNDA tábornok: A kongói kormányhadsereg korábbi tábornoka, aki 2007-2009 között a ruandai támogatást élvező CNDP (kongói tuszik) vezetője. 2009-ben a ruandai hatóságok letartóztatják, házi őrizetbe helyezik. Korábbi törzsfőnöke Bosco Íntaganda vezette ezt követően a „Gomai” tárgyalásokat a kongói kormánnyal

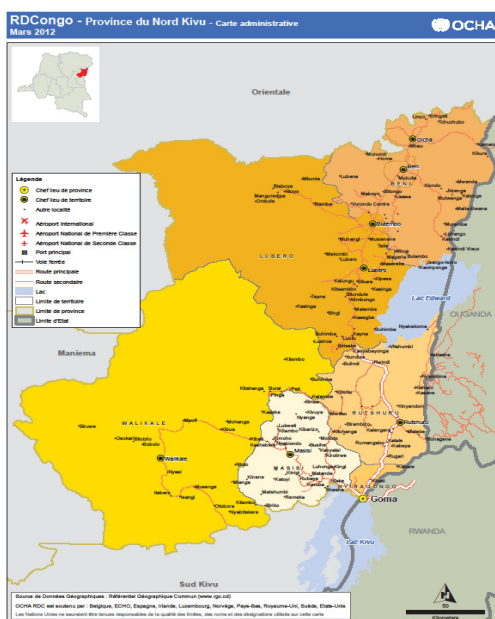
¹⁴ Addis-Abeba: Etiópia fővárosa. Itt született meg afrikai országok egyetértésével a kelet-kongói konfliktus rendezését célzó keretegyezmény.

Az ENSZ Biztonsági Tanács szakértői csoportja, amely már a konfliktus kirobbanása előtt is évente készített átfogó jelentést a Kongói Demokratikus Köztársaság (kiemelt figyelmet fordítva annak keleti, Ugandával, Ruandával, Burundival és Tanzániával határos területeire) biztonsági, gazdasági és politikai helyzetéről, letette a BT asztalára az aktuális helyzetről elkészült jelentését. A 2013-as jelentés az M23 mozgalom vizsgálatára összpontosított, annak támogatására, a konfliktus tényeinek feltárására és annak a pénzügyi és katonai támogatására. A sok-sok vizsgálat, tényfeltárás, helyszíni interjúk eredményeként megszületett az a jelentés, ami feltárta az események hátterét, nyomom követte az események alakulását egészen a fegyveres mozgalom bukásáig. Bizonyítékokat tártak az ENSZ Biztonsági Tanácsa elé Uganda és főként Ruanda által az M23-nak nyújtott pénzügyi, anyagi és katonai támogatásról. A jelentés természetesen heves reakciókat váltott ki az érintett országok részéről, sok érv és ellenérv hangzott el a konfliktus eredetét és támogatását illetően.

Hosszú ideje van a vizsgálatok központjában az a kérdés, hogy az illegális fegyveres csoportok milyen forrásokból tartják fenn magukat. Természetesen nem a forrásokat eredetét sem könnyű megtalálni még annak ellenére sem, hogy a feltételezések többször is beigazolódtak, de bizonyítékot is felmutatni a tények igazolására már sokkal nehezebb.

Nos, a legtöbb csoport a természeti kincsek illegális kibányászásából és kereskedelméből finanszírozza önmaga fennmaradását. A legfőbb forrás az arany. A szakértői jelentésből kiderül, hogy a legtöbb bányaterület azokon a konfliktus területeken fekszik, amelyeket az M23 és egyéb más fegyveres csoportok tartanak felügyeletük alatt. Az innen kikerülő ásványok – nem csupán az arany, hanem a platina, coltan, kobalt úgyszintén – illegális úton jutnak tovább a tranzit országokba, mint Burundi, Uganda, Ruanda és Tanzánia. A szakértői jelentés szerint a Kongói Demokratikus Köztársaságban kibányászott aranynek megközelítően 98%-a illegálisan hagyja el az országot. Ez azt jelenti, hogy a becslések szerint az Ugandában - a kongói arany legfontosabb tranzit országa - megjelenő arany 100%-a illegális „exporttal” kerül ki Kongóból. Következésképp a kongói kormány súlyos dollár milliókat veszít az illegális bányászat és főként az illegális export miatt. Az ellenőrzés gyengesége viszont továbbra is lehetővé teszi a kongói és néhány a szomszédos országból érkező, de kongói területen aktív, illegális fegyveres csoport működését.

Azon törekvések, amelyek az OCDE (Organisation de coopération et de développement économique)¹⁵ és a CIDEL (Conférence internationale sur la région des Grands Lac)¹⁶ nevéhez köthetőek, igyekeznek érvényt szerezni a bányakörzetek hivatalos nyilvántartásba vételének, amely már lehetőséget adna az onnan érkező és a kereskedelmi forgalomba került ércek nyomon követésére. Törekednek továbbá arra is, hogy erősítsék annak a nemzetközi normának a tartását, amely azoknak a természeti kincseknek forgalmazásának tiltására vonatkoznak, amik fegyveres konfliktusok sújtotta körzetekből kerülnek ki, amelyekhez a gyermekmunka köthető, és amelyek a fegyveres csoportok ellenőrzése alatt állnak és azok finanszírozására szolgálnak.

2.sz. térkép: Észak-Kivu adminisztrációs térképe
Forrás: www.relief.int, Letöltés ideje: 2014. 02.03.

¹⁵ OCDE: (Organisation de coopération et de développement économique) Gazdasági fejlődési és együttműködési szervezet

¹⁶ CIDL: (Conférence internationale sur la région des Grands Lacs) A Nagy-tavak térségi nemzetközi konferencia

A szakértői csoport kapcsolati rendszere és munkamódszerei

A Kongói Demokratikus Köztársaságba delegált szakértői csoport az ENSZ BT 2078 határozata 5§ (2012) alapján a vizsgálatok befejeztével a 1533 határozatában létrehozott Bizottságon keresztül éves jelentést terjeszt fel. A BT a 2078 határozat 21§-ban egyaránt kérte, hogy a szakértők konzultáljanak az Elefántcsontparton dolgozó hasonló feladatokat ellátó szakértőkkel, kiemelt figyelmet szentelve az ásványkincsek kereskedelmére. A konzultáció kiterjedt a Szomáliában és Eritreában dolgozó ellenőrző csoportokra és a Szudáni szakértőkre is.

Ami a jelentésben bemutatott és hivatkozott bizonyítékokat illeti, a szakértők a BT munkacsoport ajánlásait figyelembe véve végezte feladatát. A megállapításait a feltárt „hiteles” dokumentumokra és a lehetőségek függvényében, a helyszíneken folytatott személyes vizsgálataikra és megfigyeléseikre alapozva tették meg. A közvetett információkat legalább három megbízható forrás alapján kellett megerősíteni a hitelesség ellenőrzése érdekében.

Látni kell azonban, hogy a kongói konfliktus kapcsán meglehetősen ritka az olyan jellegű, hitelesnek mondható és bizonyítékként elfogadható dokumentum, ami az illegális fegyverkereskedelemről szól, ami a hierarchia felső szintjén levő civil és katonai/rendőri vezetők felelősségét bizonyítaná az emberi jogok súlyos megsértésében és a természeti kincsek illegális kitermelésében.

Emiatt a szakértők vizsgálata kiterjedt a helyi lakosság (sokszor megbízhatatlan információkkal szolgálnak a helyi lakosok) az ex-harcosok és a fegyveres csoportokból kiváltak megfigyeléseire, tapasztalataira is. Nem szabad megfedkezni a térség állami és katonai tisztségviselői, valamint az ENSZ szervek munkatársai által nyújtott információkról sem. (Nem csupán kongói jelenség, de itt talán könnyebben lehet „üzletet” kötni az információért.)

A ruandai kormányhoz intézett kérdéseikre a mai napig sem kaptak választ és ezen túlmenően, a ruandai hatóságok először a szakértők Ruandába történő hivatalos beutazását is megtagadták.

A szakértői csoport vizsgálatának forrásai

2013 folyamán az M23 több mint 70 volt harcosát és a mozgalom politikai szárnyához tartozót hallgatott meg, akik közül 34 Kongóban, 23 Ugandában és 14 Ruandában került korábban toborzásra a mozgalom tagjai közé. Ugyancsak a meghallgatottak között volt 14 olyan M23 tag, aki feladta magát a ruandai ható-

ságoknak. Ezen túlmenően olyan dezertőrök is hajlandók voltak információt szolgáltatni, akik korábban a ruandai haderőben szolgáltak vagy korábban azok kötelékéből szereltek le. Forrásként szolgáltak, természetesen a hitelességük kérdéses lehet, egyéb fegyveres csoportok tagjai is, akik információkkal szolgáltak a tuszi mozgalomról.

Nem szabad megfeledkezni azokról a forrásokról, amelyek az M23 által ellenőrzött zónában éltek, élnek ma is. Ezek közül is legfontosabbak a civil szerveződések és a falvak vezetői. A menekültektől is származnak információk, bár ezeket fenntartásokkal kell fogadni, hiszen a megfélemlített, pszichikailag és sokszor fizikailag terrorizált személyek sokszor valótlan és eltúlzott információkat adnak. Ezt személyes tapasztalataim is megerősítik.

A helyi vezetők, a kongói kormányzat helyi és tartományi képviselőitől származó információk pedig sok esetben túlzottan diplomatikusak. Igyekeznek az ellenség oldalára áttolni minden felelősséget. Ennek eklatáns példája a kongói kormányhadsereg rengeteg hiányossága, gyengesége és a parancsnokok cselekvőképzetlensége, ami nyíltan nem ért kritika, annak ellenére, hogy a mozgalom kirobbanása utáni összeomlás a kongói katonai vezetőknek tudható be.

Az ENSZ kongói stabilizációt támogató missziója (MONUSCO)¹⁷ által felállított közös ellenőrző csoport (Mécanisme conjoint de vérification élargi et des fonctionnaires des Nations Unies) is tudott bőséges információval és az információkhoz kapcsolódó fotókkal szolgálni. Ez utóbbiak főként az M23 által elfoglalt pozíciókat mutatta be (légi felvételek).

A Ruandába történő első hivatalos beutazási kérelem elutasítása után végül is sikerült két alkalommal Ruandában és három alkalommal Ugandában is vizsgálatot folytatni a kapcsolódó kérdésekben.

A „MÁRCIUS 23” mozgalom

A kongói fegyveres csoportok vizsgálata már a korábbi szakértői jelentéseknek is részét képezte. Ebben az esetben a vizsgálat kiemelten az M23 tevékenységére, külső és belső támogatására koncentrált.

Hangsúlyozott figyelmet kapott annak vizsgálata, hogy mi vezetett a „Március 23” mozgalom bukásához. A bukás kifejezés talán kissé erősnek látszik, mert a

¹⁷ MONUSCO: *(Mission de l'Organisation des Nations unies pour la stabilisation de la République démocratique du Congo) Az ENSZ stabilizációt támogató missziója a Kongói Demokratikus Köztársaságba*

mozgalom teljesen nem szűnt meg létezni és félő, hogy az általa képviselt eszmesség tovább vivődik a kongói tuszik fiatal generációi felé. A korábban a kongói kormánnyal Kampalában¹⁸ folytatott, majd az egy évig elhúzódó tárgyalások során sokszor elfogadhatatlan feltételeikkel, máskor az engedékenységgükkel képesek voltak manipulálni a folyamatot. A feltételeik folyamatosan bővültek a tárgyalások előre haladtával, azok jelentős része elfogadhatatlan volt a kongói kormány részéről. Igyekeztek olyan színben megjelenni a közvélemény előtt, mint akik nem csupán a kelet-kongói tuszik érdekeit, hanem a kongói népet képviselik, azokért harcolnak a „bűnös” kormánnyal szemben.

Út a bukáshoz

- A 2013. májusi, Mutaho körzetében folyt harcokat követően egy nyugalmi időszak köszöntött be, meglehetősen kevés harccselekménnyel egész júniusban és július elején. Ezt az időszakot mindkét fél a pozícióik megerősítésére használta fel. Ugyancsak június és július hónapban az Intervenciós dandár folytatta erői szétbontakoztatását és pozícióik elfoglalását Goma és Sake térségében.
- 2013. július közepén a harcok kiújultak. Augusztus közepén az M23 folyamatosan veszítette el korábbi pozícióit, élőereje jelentős veszteséget szenvedett, ami a morális helyzet romlását eredményezte. Mindez az Intervenciós dandár erői hatékony harctevékenységének, valamint a Rutshuru területén tevékenykedő, az M23 ellen fordult fegyveres csoportok támadásainak tudható be. Az M23 ugyan tett erőfeszítéseket a Gomától északra fekvő Mutaho és Kanyarucinyai zóna visszafoglalására, de az ekkorra magára talált kongói csapatok harci helikopterek támogatása mellett, három napos intenzív harc során ezt a szándékot megghiúsították. Ugyancsak helikopterekkel támadta az M23 rumangabói (korábban katonai bázis) M23 erőket.
- Augusztus 21-től újabb harcok voltak Kibatiban, 15 km-re, északra Gomától a tartomány fővárosától. Egy nappal később a tüzérsg gyakorlatlanságából eredően (a szándékosság nem volt bizonyítható) több tüzérsg lövedék csapódott be civilek lakta területre ruandai és kongói területen egyaránt. A harcok során újra jelentős veszteséget kellett elköny-

¹⁸ Kampala: Uganda fővárosa. Itt folytak 2012decemberétől – 2013 decemberéig az ugandai elnök közvetítésével a kongói kormány és az M23 képviselői közötti tárgyalások.

velni az M23 soraiban (legkevesebb 17 tisztet, főtisztet veszítettek) és anyagi eszközeikben.

- Augusztus 28-tól kezdve az Intervenciós dandár harckocsikat, páncélozott harcjárműveket, harci helikoptereket is bevetett a gyalogság támogatására a rebellis erők ellen a Kibati fronton. Nem kis meglepetést okozott az M23 hatékony válasza a támadásra, ugyanis bevetette a teljes páncéltörő arzenálját és minden lehetséges módon ellenálltak. Az ENSZ fennhatóság alatt lévő erők soraiban a tanzániai és dél-afrikai csapatok is veszteségeket szenvedtek. Gomába és az ENSZ erők Miningiben levő bázisára is tüzérségi lövedékek csapódtak be. Augusztus 30-ra a FARDC erők támadása eredményeként a lázadók visszavonulta Kibumba és Kanyamaroho vonaláig, felmentve ezzel Gomát az M23 tüzérségi eszközeinek hatásától.
- A FARDC által kiharcolt kedvező katonai helyzet és az egyre erősödő nemzetközi nyomás a harccselekmények ideiglenes felfüggesztését és a korábban megszakított „Kampalai tárgyalások” újbóli beindítását eredményezték szeptember 10-én. A tárgyalások alatt kisebb lövöldözésektől eltekintve említésre méltó harci cselekmény nem történt. Az M23 készleteinek fokozatos kimerülését jelezte, hogy az ellenőrzésük alatt levő területekről érkezett jelentések szerint fosztogattak, erőszakos cselekményeket, emberrablásokat követtek el. Természetesen ez szolgálhatta a lakosság megfélemlítését is, de az előző sokkal valószínűbb.
- Több jelentés is megerősítette, hogy tüzérségi lövedékek csapódtak be kongói és ruandai területre egyaránt, civil áldozatokat követelve. A hírt az ENSZ is megerősítette, de a lövések eredete csak ritkán volt bizonyítható. Ennek ellenére az október elsején napvilágot látott ENSZ jelentés azt erősítette meg, hogy az augusztus hónapban ruandai területet és Gomát ért tüzérségi becsapódások 80%-a az M23 által elfoglalt területek irányából érkeztek. Ezt erősítette meg az ENSZ Aknamentesítő Koordinációs Központjának jelentése is.

A bukás utolsó fázisa

- Az M23 mozgalom bukása jelentősen felgyorsult a „Kampalai” tárgyalások újbóli beindításával. Kihhasználva a viszonylagos nyugalmat, mindkét fél – FARDC és M23 – az elért pozíciók megerősítésére fordította a figyelmet. Az M23 hatalmát fitogtatva megakadályozta annak az ellenőrző

csoportnak a területén való áthaladását, ami egy az M23 fegyver és lőszerraktárát volt hivatott ellenőrizni.

- Október 25-én a reggeli órákban az M23 két FARDC pozíciót támadott meg. A kongói hadsereg erői a támadást ugyan visszaverték, de mivel az ellenség pozíciói a ruandai határ közvetlen közelébe voltak, nehéz volt elkerülni az átlövést a szomszédos területre. Bizonyított, hogy ruandai harckocsik tűzzel támogatták az M23 erőket a kongói ruandai határ vonalától.
- Az utolsó összecsapások során a Rutshuru¹⁹ körzetében tevékenykedő az M23 ellen fordult fegyveres csoportok egyaránt támadták az M23 pozícióit. Október 28-tól a kongói hadsereg erői gyorsan haladtak előre és nyomták egyre jobban vissza az M23 fegyvereseit az ugandai határhoz közel fekvő Tshanzu²⁰ és Runyoni²¹ vonaláig.
- Október 30-án a FARDC csapatok elfoglalták az M23 mozgalom politikai központját, az ugandai határon levő Bunaganát²². Az Intervenció dandár nyújtotta tűztámogatás eredményeként november 5-én a kongói hadsereg elfoglalta az előbb említett Tshanzu-t és Runyoni-t is. Az M23 jelentős lőszerkészleteket volt kénytelen hátrahagyni, soraikból többen megadták magukat a kongói hatóságoknak, mások Ruandába menekültek, a maradék erők nagy része a mozgalom katonai vezetője, Sultani Makenga tábornok parancsnoksága alatt Ugandába menekült át.

A FARDC vezetése megerősítette, hogy november végén 284 M23 katona és rendőr²³ adta meg magát a kongói hadseregnek, több mint 50 a MONUSCO csapatainak 400 fő lépett át ugandai területre. Ez utóbbit az ugandai hatóságok meg is erősítették, hogy 445 volt M23 harcos lépett az országuk területére, köz-

¹⁹ Rutshuru. Fontos település és útcsomópont Észak-Kivuban, az M23 által ellenőrzés alatt tartott zónában.

²⁰ Tshanzu: Az M23 egyik bázisa Észak-Kivuban

²¹ Runyoni. Az M23 bázisa

²² Bunagana: Fontos határátkelőhely Uganda és Kongó között. Az M23 már a konfliktus elején saját ellenőrzése alá vonta a határátkelőt és a beszedett „vámokat” fel is használta a mozgalom finanszírozására.

²³ M23 rendőr: az elfoglalt területeken az M23 átvette a rendőrség szerepét is és saját erőiből szervezett rendőri kötelékekkel. Természetesen ezek nem rendelkeztek az ahhoz szükséges felkészítéssel.

tük Innoncent KAINA ezredes is. Megerősítést nyert továbbá az is, hogy a magukat megadó M23 harcosok a fegyvereiket átadták az ugandai hatóságoknak.

Az ENSZ szakértők a volt M23 harcosok kihallgatása során megerősítést kaptak a mozgalom által 2012 és 2013 folyamán szervezeten folytatott toborzásról a Kongói Demokratikus Köztársaság, Ruanda és Uganda területén. Világossá vált az is, hogy a rumangabói²⁴ katonai táborban mintegy 80 fős kiképzőállomány foglalkozott az „újoncok” felkészítésével.

A szakértői jelentés beszámol arról is, hogy a meghallgatottak között volt jelentős számban volt található ruandai, ugandai, burundi ex-harcos. A tanúvallomások szerint számtalan volt ruandai demobilizáción átesett ex-katona szolgált az M23 soraiban, sokak közülük kiképzőként, a nehézfegyverek szakértőiként. Ezen túl a ruandai hadsereg különleges erői is részt vettek az M23 támogatásában.

Már korábban is felmerült a kérdés, miként magyarázható az M23 harci erejének és hatékonyságának hirtelen erősödését, főként a harcok első fázisában? Nos, ezt csak a külső, ezek közül is főként a ruandai speciális erők beavatkozással lehet magyarázni, ami később bizonyítást is nyert. Sokszor elhangzott ugyan a ruandai elnök szájából, hogy az M23 Kongó belügye és ahhoz országának semmi köze sincs, de a feltárt bizonyítékok világossá tették, hogy az M23 nem csupán kongóiakból állt, így nem is beszélhetünk erről úgy, mint tisztán a kongóiak fegyveres konfliktusáról, belügyéről.

Nemzetközi reakciók

Az elhíresült „Kampalái” tárgyalások lezárásaként megszületett és a kenyai fővárosban, Nairobi-ban, 2012. december 12-én aláírt okmány reményt és főként lehetőséget adhat a konfliktus megnyugtató lezárására.

A Nagy Tavak térsége különleges megbízottjai (Mary Robinson/ENSZ, Russ Feingold/USA, Boubacar Diarra/AU, Koen Vervaeke/EU, Martin Kobler/ENSZ-MONUSCO) közös nyilatkozatban adtak hangot annak, hogy az ellenfelek aláírásával szentesítették az M23 mozgalom megszűnését, méltó befejezéseként a 12 hónapja tartó tárgyalásoknak. Ezen túlmenően úgy értékelték, hogy ez lehet az alapja egy tartós békének a Nagy Tavak térségében. Azonban felhívták a figyelmet arra, hogy minél előbb hatályba kell léptetni a megállapodást és a vállalt

²⁴ *Rumangabo: A FARDC volt katonai tábora Gomától északra, amelyet a harcok kirobbanásától kezdve az M23 tartott felügyelete alatt.*

kötelezettségnek érvényt kell szerezni, úgymint a lefegyverzés, a demobilizáció és a volt M23 tagok, jobb esetben a civil társadalomba, rosszabbik esetben (erős a valószínűsége) a hadseregbe történő visszaintegrálása. A ENSZ DDRRR együttműködve a nemzeti DDR programmal három fő irányban kell, hogy megvalósítsa feladatait, a Kongói Demokratikus Köztársaság, Ruanda és Uganda területén egyaránt.

A különleges megbízottak felhívták a kongói kormány figyelmét arra, hogy a háborús és emberiség elleni bűntetteket elkövetőknek felelni kell bűneikért, és erre a kormánynak kiemelt figyelmet kell fordítania. Aláhúzták, hogy az M23 csak egy (igaz a legerősebb és legtámogatottabb) a tucatnyi illegális fegyveres csoport közül a Kongói Demokratikus Köztársaság területén. Éppen ezért fordultak közleményükben mindhez, azért hogy hagyjanak fel tevékenységükkel, tegyék le a fegyvert.

A Fehér Ház szintén üdvözölte a deklarációk aláírását, amelyek véget vetnek az M23 mozgalom által okozott súlyos következményekkel járó konfliktusnak a Kongói Demokratikus Köztársaság keleti területein, de a különleges megbízottakhoz hasonlóan, felhívta a figyelmet az érintett kormányok a felelősségükre a folyamat végig vitelében.

Összegzés

Az M23 mozgalom bukását az alábbi tényezőkkel foglalhatjuk össze:

- Volt vezetőjüknek, Bosco Ntagandának és a mintegy 800 követőjének Ruandába való elmenekülése (Bosco feladta magát az USA Kigali nagykövetségén) 2013 márciusában, erősen megosztotta és elbizonytalanította a mozgalmat. Ez a hatás annak ellenére is jelentősnek bizonyult, hogy kevéssel a mozgalom beindítása után, még 2012-ben, Bosco a háttérbe vonult, átadva (önként vagy sem...) a tényleges vezetést Sultani MAKENGA²⁵ tábornoknak.

²⁵ Sultani MAKENGA tábornok: 2007-2009 között a CNDP egyik magas rangú katonai vezetője. A 2009-es Gomai egyezmény következményeként került integrálásra a kongói hadseregbe ezredesi rendfokozattal. A hutu FDLR ellen folytatott dél-kivui hadműveletek parancsnokhelyettese. A 2012 márciusában beindult dezertálási hullám során nagyszámú testőrségével csatlakozott a mozgalomhoz, majd Bosco Ntaganda háttérbe vonulásával a katonai szárny vezetője lett.

- Ugyancsak jelentős szerepe volt az ENSZ (MONUSCO) vezetése alatt működő, az Afrikai Unió²⁶ bázisán létrehozott Intervenció dandár és a kongói hadsereg (FARDC) közötti hatékony koordinációnak.
- A nemzetközi közvélemény egyre erősödő nyomása nehezedett Ruandára, aki ennek hatására jelentősen csökkentette az M23 mozgalomnak nyújtott segítséget. Ez a támogatás egyaránt megnyilvánult pénzügyi, fegyverzeti, anyagi és közvetlen katonai területen. (A kongói misszióm alatt, amelynek utolsó éve erre az időszakra esett, sokszor volt alkalmam találkozni a hadsereg vezetőivel és alegységparancsnokokkal, akik megerősítették a ruandai hadsereg erőinek közvetlen beavatkozását az M23 oldalán. Ezen túl az FDR²⁷ szervei felderítési információkkal is ellátták Makenga katonáit.)

Bizonyítást nyert, hogy a ruandai támogatás folytatódott 2013. október végéig. Főbb momentumként említhető a ruandai hadsereg erőinek (speciális erők) kongói területre érkezése 2013. augusztusban, valamint a június és augusztus közötti időszakban történt lőszerutánpótlás Ruanda részéről az M23 számára. Természetesen ezt megelőzően is történtek hasonló esetek, de ez utóbbiak jelentősége abban rejlik, hogy ez már az erős nemzetközi nyomás időszakában történt meg.

Köztudott, hogy az M23 már 2013. november 5-én hivatalosan bejelentette a mozgalom megszűnését, azonban ez a gyakorlatban nem valósult meg. Ez utóbbi bejelentés ellenére a szakértői jelentés és más egyéb forrás is megerősítette, hogy a továbbra is toborzó tevékenységet folytatnak, főként Ruanda területén.

A kongói hadsereg győzelme az M23 felett a következő tényezőnek tudható be:

- Először is a FARDC alegységei, a csapatösszevonásoknak köszönhetően jelentős erőfölénybe kerültek, valamint a harctevékenységek körzetébe csoportosított tüzerszközök jelentős tűzerő növekedést eredményeztek. Az utolsó műveletben a kongói hadsereg erői mintegy 6000 főre, míg az intervenció dandár megerősítő állomány 400 főre tehető. Hatékonyan alkalmazták a helikoptereket a felderítésre, csapatok és utánpótlás szállítására és az M23 pozíciók támadására egyaránt. Szintén sikeresen al-

²⁶ Afrikai Unió (AU):

²⁷ FDR: (*Forces de Défense du Rwanda*) Ruandai Védelmi Erők, gyakorlatilag a ruandai kormányhadsereg

kalmazták a rendelkezésükre álló harckocsikat és a nehézfegyverzetet. (Ez nem volt tapasztalható a korábbi műveletek során, főként nem a FARDC részéről. Igaz a műveletek kezdeti időszakában harckocsi egyáltalán, míg a nehézfegyverzet korlátozottan állt a kongói hadsereg csapatai rendelkezésére. A szerző megjegyzése.)

- Másodsorban, a FARDC és a MONUSCO közötti együttműködés, az előző időszakoktól eltérően sokkal hatékonyabban működött, mind a tervezés, mind a végrehajtás időszakában.
- És végül utolsó tényezőként meg kell említeni, hogy az M23 a folyamatos toborzásokkal (sok esetben kényszertoborzás) sem tudta pótolni az M23 állományának folyamatos csökkenését. Jelentős volt a dezertálások és a veszteségek/halálesetek száma.

A kongói fegyveres erők győzelme, amely a MONUSCO katonai erőinek parancsnoksága alatt álló Intervenció dandár támogatásával született meg, komoly üzenet volt nem csupán az M23, de az összes a térségben működő illegális fegyveres csoportnak is. Egyes csoportok a hadsereg támadásától félve rendkívül agresszívvé, míg mások inkább defenzívvé váltak, de a többség inkább az addigi tevékenység feladását választotta és a kongói hadsereg illetve a rendőrség kötelékébe való integrálódás mellett döntött.

Néhány azonban, mint az FDLR²⁸ és FDA²⁹ és a Kata Katanga³⁰ továbbra is fenyegetés jelent a fokozatosan stabilizálódni látszó biztonsági helyzetre a kelet-kongói régióban.

²⁸ FDLR: (*Forces démocratiques de libération du Rwanda*) A ruandai népiertás elől Kongóba menekülő hutukból szerveződött illegális fegyveres csoport. Főként Észak- és Dél-Kivu területén tevékenykedtek. 2010-ben a kongói hadsereg offenzívát indított az FDLR fegyveresek megsemmisítésére.

²⁹ FDA: (*Forces démocratiques alliées*), Egyesült demokratikus erők.

³⁰ Kata Katanga: Katanga tartományban tevékenykedő illegális fegyveres csoport.

Felhasznált irodalom:

ENSZ dokumentumok

- Nations Unies, Conseil de sécurité S/2012/843
- Rapport experts ONU Congo nov 12
- Az ENSZ Biztonsági tanács szakértői csoportjának jelentése (2012. november)
- Nations Unies, Conseil de sécurité S/2013
- Rapport experts ONU Congo
- Az ENSZ Biztonsági tanács szakértői csoportjának jelentése a Kongói Demokratikus Köztársaságban kialakult konfliktusról (M23)

Internetes oldalak

1. Le M23 n'était pas une rébellion congolaise, Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2013.01.17
2. „Tout composition d'une Armée africaine doit tenir compte de la nature des troupes”, selon un officier sénégalais
3. Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2013.12.17
4. Emery Okundji: „Le Congo profond ne se trouve pas dans les 11 points convenus entre le gouvernement et le M23” Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2013.01.16
5. Carte RDC-Rwanda, Forrás: www.relief.int Letöltés ideje: 2014.02.01
6. Nord-Kivu, Forrás: www.relief.int Letöltés ideje: 2014.02.01
7. Nord-Kivu : les FARDC contrôlent le centre de Kibumba après avoir repoussé le M23 Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2013.10.25
8. La Belgique s'engage à poursuivre sa coopération militaire avec la RDC
9. Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2014.01.30
10. Les pays des Grands Lacs conviennent de „mener des efforts concertés pour la mise en oeuvre de l'Accord-cadre” sur la sécurité en RDC, Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2014.02.01
11. Kivu: Le Rwanda conteste le rapport des experts de l'ONU, Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2014.02.07

12. Au sujet de la „réorganisation” du M23: Abdallah Wafyattendu á Kampala, Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2014.01.30
13. Rapport final du Group experts de l’ONU sur la République Démocratique du Congo, Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2014.01.29
14. Nord-Kivu: Les FARDC tuent 32 rebelles ADF á Beni, Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2014.02.01
15. Les miliciens Kifua fuaprets á déposer les armes, Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2014.01.30
16. Les États-Unis tapent du poing sur la table, Forrás: www.lepotentielonline.com Letöltés ideje: 2014.01.29